

Світлана
ЗАДОРЖНА

Марина
ІЛІКА

Практика міжнародних військових трибуналів щодо застосування загальних принципів міжнародного права

У статті розглядається аналіз практики МВТ, наводяться приклади застосування трьох загальних принципів права, а саме «*немає злочину та покарання без закону*» (лат. *Nullum Crimen Nulla Poena Sine Lege*), «*немає кримінальної відповідальності без морального вибору*» (англ. *There is no Criminal Responsibility without Moral Choice*) та принципу «*особистої вини*» (англ. *Personal Culpability*).

У статті наголошується, що обидва органи – МВТ та МВТДС, створювалися вже після скоєння злочинів та для їх переслідування, так само як і були розроблені юридичні підстави для їх діяльності, як матеріальні, так і процесуальні. Відповідно, через це виникла ціла низка колізій, в тому числі й тих, які стосуються зворотної сили закону. Тож ефективно вирішення цих колізій відбувалося через тлумачення загальних принципів права при прийнятті рішень в практиці цих органів.

Робиться висновок, що діяльність Міжнародного військового Трибуналу та Міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу стали початок становлення міжнародного кримінального права, як особливої галузі міжнародного права.

Ключові слова: Загальні принципи міжнародного права, міжнародне кримінальне право, міжнародний військовий трибунал, Нюрнберзький трибунал, Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу, Статут Міжнародного суду ООН.

The article considers the analysis of the practice of the International Criminal Court, gives examples of the application of three general principles of law, namely «*there is no crime and punishment without law*» (lat. *Nullum Crimen Nulla Poena Sine Lege*), «*there is no criminal responsibility without moral choice*» (eng. *There is no Criminal Responsibility without Moral Choice*) and the principle of «*personal guilt*» (eng. *Personal Culpability*).

The article emphasizes that both bodies – the Nuremberg Tribunal and the Tokyo Tribunal, were created already after the commission of crimes and for their prosecution, as well as the legal grounds for their activity, both material and procedural, were developed. Accordingly, a number of conflicts arose because of this, including those related to the retroactive effect of the law. Therefore, the effective resolution of these conflicts took place through the interpretation of general principles of law when making decisions in the practice of these bodies.

It is concluded that the activities of the International Military Tribunal and the International Military Tribunal for the Far East are highly appreciated in the science of international law, which was the beginning of the formation of international criminal law as a special branch of international law.

Keywords: General principles of international law, international criminal law, international military tribunal, Nuremberg Tribunal, International Military Tribunal for the Far East, Statute of the UN International Court of Justice.

УДК 341.4

Світлана ЗАДОРЖНА

доктор юридичних наук, доцент кафедри європейського права та порівняльного правознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Марина Іліка

асистент кафедри європейського права та порівняльного правознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

© С. Задоржна,
М. Іліка

Постановка проблеми. Загальні принципи права як джерело міжнародного права, вперше були закріплені саме в установчих актах міжнародних судових установ, очевидно, що їх практика має надзвичайно важливе значення для визначення місця та змісту цих принципів в сучасному міжнародному праві. Вони застосовувалися ще в ході арбітражних процесів у XIX ст. і на сучасному етапі широко використовуються органами міжнародної юстиції. Слід особливо наголосити на тому, що судові органи не просто застосовують їх в своїй практиці, а й дають їм тлумачення в світлі міжнародного права.

Ступінь наукової розробки питання. Проблематика застосування загальних принципів міжнародного права та їх тлумачення неодноразово була предметом досліджень українських учених. Але варто відзначити праці таких провідних фахівців науки міжнародного права, а саме О.В. Київцев, О.О. Мережка, О.О. Нігрєєвої, О.М. Юхимюк, О.В. Сенаторова та інших. Серед закордонних дослідників цієї проблеми потрібно назвати Г. Аквавіву, К. Райт, М.Ш. Бассіуні та Ф.О. Раймондо. В той час, проблема тлумачення загальних принципів права у сфері міжнародного кримінального правосуддя залишається недослідженою в українській міжнародно-правовій доктрині.

Мега статті полягає у спробі дослідити практику застосування загальних принципів міжнародного права міжнародними військовими трибуналами.

Сучасне міжнародне кримінальне право бере свій початок із створення та діяльності т.зв. «Нюрнберзького трибуналу» (повна назва – Міжнародного військового трибуналу, надалі – МВТ) та т.зв. «Токійського трибуналу» (повна назва – Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу), надалі МВТДС). Саме у їх рішеннях уперше у практиці сучасного міжнародного кримінального права мало місце застосування та тлумачення окремих загальних принципів права. Як зазначає провідна українська юристка-міжнародниця О. В. Сенаторова (Касинюк): «Нюрнберзький і Токійський *ad hoc* трибунали внесли революційні зміни в міжнародне право»¹.

Міжнародний військовий трибунал для судового розгляду військових злочинів Німеччини, був першим міжнародним кримінальним трибуналом у сучасній історії. З цієї причини розробники Статуту та Правил процедури і доказування не мали можливості використати досвід попереднього міжнародного кримінального суду або трибуналу для розробки цих правових документів. У результаті вони переглянули в своїй правовій системі або культурі відповіді на такі питання, як хто буде судитися, які звинувачення повинні бути подані, і яких процедур слід було дотримуватися. Перебіг Трибуналу широко досліджений у науці міжнародного права².

Саме у практиці МВТ вперше було сформульовано галузеві принципи міжнародного права. Як підкреслює О. В. Сенаторова: «Нюрнберзький процес, відкривши двері міжнародної юстиції для індивідів, не міг не започаткувати засад справедливого кримінального судочинства, а отже і бути поштовхом для розвитку процесуальних норм-принципів цієї галузі»³.

Необхідно зазначити, що Статуту МВТ та МВТДС в частині закріплення загальних принципів права, зазнавали неодноразових критичних оцінок з боку представників доктрини міжнародного кримінального права. Д. О. Коваль відзначає, що ці акти: «не акцентували увагу на застосовних принципах кримінального права»⁴ маючи на увазі саме загальні принципи права в розумінні ст. 38(1) Статуту Міжнародного Суду ООН. На його думку це було пов'язано із тим, що статуту цих судових установ «вибудовували асиметричну систему відносин між судом і обвинуваченими»⁵. Тим не менше, в рішеннях цих органів мало місце застосування та тлумачення загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями.

З-поміж загальних принципів права, які застосовував в своїй практиці Нюрнберзький трибунал, а саме Ф. О. Раймондо, після аналізу практики МВТ, наводить застосування трьох загальних принципів права: «*немає злочину та покарання без закону*» (лат. *Nullum Crimen Nulla Poena Sine Lege*), «*немає кримі-*

¹ Касинюк О.В. Кримінально-процесуальні питання діяльності міжнародних кримінальних судів. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11/ О.В. Касинюк. Х.: 2004. С.35.

² Лебедева Н. Как готовился Нюрнбергский процесс. Международная жизнь. 1996. № 8. С. 99-108; Лебедева Н. Неизвестный Нюрнберг. Родина. 1991. № 6/7. С. 123-128; Полторак А. И. Нюрнбергский процесс и вопрос об ответственности за агрессию. Советское государство и право. 1965. № 6. С. 58-66; Полянский Н. Н. Международный военный трибунал. Москва: Ин-т права АН СССР, 1946. 48 с.

³ Сенаторова О.В. Принципи Нюрнберзького процесу як основа міжнародної кримінальної юстиції / О.В. Сенаторова. Теорія і практика правознавства. 2011. Вип. 1. С. 51. URL: http://tlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_-10.pdf

⁴ Теорія та практика міжнародного кримінального права: підручник. Зелінська Н. А., Андрейченко С. С., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с. С. 370.

⁵ Теорія та практика міжнародного кримінального права: підручник. Зелінська Н. А., Андрейченко С. С., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с. С. 370.

нальної відповідальності без морального вибору» (англ. There is no Criminal Responsibility without Moral Choice) та принципу «особистої вини» (англ. Personal Culpability)¹.

Необхідність тлумачення принципу «немає злочину та покарання без закону» в практиці МВТ була практично неминучою, оскільки він став одним із основних та очевидних аргументів сторони захисту. Так, захисники обвинувачених наголошували, що: «фундаментальним принципом права в цілому, – і міжнародного і національного – є те, що не може бути покарання чи злочину без попередньо існуючого права»². Відповідно, вони наполягали на тому, що неможливо судити нацистських злочинців за скоєння злочину агресивної війни, оскільки до прийняття Статуту МВТ цей злочин не був криміналізованим. Трибунал навів низку аргументів стосовно допустимості засудження нацистської верхівки за злочин агресії, серед яких, зокрема, зазначив, що цей принцип «не є обмеженням суверенітету держав, а є загальним принципом права» і підкреслював той факт, що було б несправедливо залишити непокараними «тих, хто, незважаючи на договори та запевнення, без попередження напад на сусідні держави»³.

На нашу думку, тут в аргументації МВТ, зокрема в тій частині, в якій обґрунтовувалося недопущення обмеження суверенітету держав та уникнення покарання нацистськими злочинцями, не мало місце нівелювання значення як загальних принципів права в цілому, так і принципу «немає злочину та покарання без закону» зокрема. У цьому випадку, більш очевидно, мало місце розв'язання колізії між цим та іншим загальним принципом права, а саме принципу невідворотності кримінальної відповідальності.

Обґрунтування незастосовності принципу «*nullum crimen nulla poena sine lege*» до процесу над нацистськими злочинцями в Нюрнбергу значно більше була аргументована. Отже, створення та діяльність МВТ, і МВТДС зазнавала активної критики через порушення цього принципу, оскільки з точки зору окремих опонентів, злочини, за які судили обвинувачених, були інкриміновані їм *ex post facto*⁴. Як слушно відзначає відома українська дослідниця міжнародного кримінального права О. В. Сенаторова (Касинюк): «Спростувати ці зауваження досить важко, адже в них є доля істини»⁵. Прихильники іншої позиції зазначали, що вказаний загальний принцип не було порушено через притягнення винних до відповідальності, наводять кілька аргументів. Багато юристів-міжнародників, які представляють різні напрямки доктрини міжнародного права, зокрема Г. Аквавівіа, А. І. Полторак, К. Райт, наголошують на тому, що злочини, які були інкриміновані, існували в міжнародному праві і раніше, щоправда на рівні звичаєвих норм міжнародного права⁶.

Також, О. В. Сенаторова в цьому контексті зазначає, що ситуація, яка склалася навколо застосування цього принципу Трибуналом була неминучою, у зв'язку із юридичною природою цього органу: «МВТ був Трибуналом *ad hoc* (для даного випадку) і, як будь який суд такого роду, є деякою мірою *ex post facto*, оскільки має ретроактивну юрисдикцію»⁷. У зв'язку із цим Трибунал мав вирішити складну задачу щодо здійснення належного тлумачення цього загального принципу права у своїй практиці.

Наступним загальним принципом права, тлумачення якого здійснював МВТ був принцип «немає покарання без вини» (лат. *nullum poena sine culpa*), який застосовувався для встановлення фактів особистої відповідальності в практиці Трибуналу. Саме його застосування та тлумачення здійснювалося при розгляді питання про притягнення до відповідальності членів злочинних організацій.

¹ Raimondo F. O. General principles of law in the decisions of international criminal courts and tribunals. F. O. Raimondo. Leiden; Boston: M. Nijhoff Pub., 2008. P. 77-78.

² Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (With the dissenting opinion of the Soviet Member): Nuremberg, 30th September and 1st October. London: HMSO, 1946. P.38.

³ Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (With the dissenting opinion of the Soviet Member): Nuremberg, 30th September and 1st October. London: HMSO, 1946. P.39.

⁴ Kittichaisaree K. International Criminal Law. New York: Oxford University Press, 2001. 520 p.; Boot M. Genocide, Crimes Against Humanity, War Crimes: Nullum Crimen Sine Lege and the Subject Matter Jurisdiction of the International Criminal Court. Intersentia Uitgevers N V, 2002. 708 p.; Tomuschat C. The Legacy of Nuremberg. Journal of International Criminal Justice. 2006. Vol. 4. Issue 4. Pp. 830-844.

⁵ Касинюк О.В. Кримінально-процесуальні питання діяльності міжнародних кримінальних судів. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / О.В. Касинюк. Х.: 2004. С.35.

⁶ Полторак А. И. Нюрнбергский процесс и вопрос об ответственности за агрессию. Советское государство и право. 1965. № 6. С. 58–66.; Acquaviva G. At the Origins of Crimes Against Humanity. Journal of International Criminal Justice. 2011. № 9 (4). 884p.; Wright Q. The Law of the Nuremberg Trial. American journal of International Law. 1947. Vol. 41. № 1. P. 59-67.

⁷ Сенаторова О.В. Принципи Нюрнберзького процесу як основа міжнародної кримінальної юстиції / О.В. Сенаторова. Теорія і практика правознавства. 2011. Вип. 1. С.51. URL: http://tlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_-10.pdf

Тлумачення, яке застосував МВТ у цьому випадку знаходить підтримку у доктрині міжнародного кримінального права, зокрема з боку А. Кассезе. Він зазначає, що згаданий принцип справді передбачає, що ніхто не може нести відповідальність за діяння, які він не вчинив або не брав участь у вчиненні або за бездіяльність, яку не можна покласти на нього. На його думку, із цього принципу випливають два головні наслідки: ніхто не може нести відповідальність за діяння, вчинені іншими та, що особа може нести відповідальність лише у разі того чи іншого ступеню вини за порушення норм кримінального права¹.

Таке своє рішення Трибунал, насамперед аргументував диспозитивним характером норми, яка міститься в ст. 9 Статуту МВТ, де зазначено, що: «Трибунал може... визнати»², тобто було передбачено розсуд цього органу стосовно прийняття відповідного рішення щодо злочинного характеру тих чи інших організацій, в тому числі в частині винуватості окремих осіб, які були членами цих організацій. Однак, МВТ наголосив, що такий розсуд має здійснюватися згідно із загальними принципами права, зокрема із принципом особистої відповідальності. У зв'язку із цим, Трибунал також зазначив, що він повинен: «...зробити якомога ширшу заяву про злочинний характер (групи або організації – прим. авт.), щоб гарантувати, що невинуваті особи не будуть покарані»³.

Ще один аспект на який варто звернути увагу є той факт, що застосування такого підходу дозволить уникнути порушення одного із ключових загальних принципів права для кримінального правосуддя – «презумпції невинуватості». Хоча МВТ прямо не зазначав про це у вищезгаданому рішенні, лише вів мову про необхідність «уникнення масових покарань» та «недопущення покарання невинуватих»⁴, однак об'єктивно у цьому випадку мало місце приведення рішень Трибуналу у відповідність із презумпцією невинуватості. Адже абсолютизація вини окремих злочинних груп та організацій, без розрізнення ступеню вини окремих їх членів та в принципі встановлення факту чи вони були винні, чи ні, становила б порушення презумпції невинуватості, рівно як і принципу особистої відповідальності.

Нарешті третім загальним принципом, який виділяють дослідники у практиці МВТ, є принцип «немає кримінальної відповідальності без морального вибору». Відповідно, до цього принципу, особа, яка виконувала накази чи розпорядження командира, повинна бути притягнута до кримінальної відповідальності у тому разі, якщо у неї був вибір, діяти іншим чином у цьому випадку.

Зокрема, цей принцип використовувався для обґрунтування відступу від іншого принципу: ніхто не повинен нести відповідальності за виконання наказів, про який ми вже вели мову у попередньому Розділі цієї роботи. Відступ від цього принципу первинно було закріплено у ст. 8 Статуту МВТ, яка встановлює, що: «Той факт, що підсудний діяв за розпорядженням уряду або за наказом начальника, не звільняє його від відповідальності, але може розглядатися як аргумент для пом'якшення покарання, якщо Трибунал визнає, що цього вимагають інтереси правосуддя»⁵. Тобто у цьому випадку, факт того, що дії або бездіяльність, які призвели до скоєння злочину, були лише виконанням наказів, може служити лише пом'якшувальною обставиною.

Відступлення від цього принципу, МВТ обґрунтував саме принципом «немає кримінальної відповідальності без морального вибору», яким пояснював, що автоматично виконання наказів не звільняє від кримінальної відповідальності та пояснював, що такий підхід, насправді, відповідає більшості національних законодавств. Так, МВТ в своєму рішенні зазначав, що той факт, що у ситуації коли військовослужбовцю: «...було наказано вбивати чи катувати, порушуючи право війни, ніколи не визнавалася підставою для звільнення від відповідальності за такі жорстокі діяння... Справжньою метою встановлення цього факту (виконання чи невиконання наказів), яка тією чи іншою мірою присутня в кримінальному законодавстві більшості держав, полягає не в існуванні чіткої відповіді щодо винуватості, а у встановленні того, чи був моральний вибір насправді можливим» або ж у виявленні того, чи обвинувачений справді виконував наказ чи діяв на власний розсуд⁶.

Висновки. Варто наголосити, що застосування загальних принципів права Міжнародним військовим трибуналом, мало кілька основних цілей, які були спрямовані на утвердження легітимності його

¹ Cassese A. International Criminal Law. New York: Oxford University Press, 2003. P. 136.

² Устав Международного военного трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран оси от 08 августа 1945 г. Законодавство України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_201

³ Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (With the dissenting opinion of the Soviet Member), Nuremberg, 30th September and 1st October, 1946, London, HMSO, 1946, pp. 66.

⁴ Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (With the dissenting opinion of the Soviet Member), Nuremberg, 30th September and 1st October, 1946, London, HMSO, 1946, pp. 67.

⁵ Устав Международного военного трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран оси от 08 августа 1945 г. Законодавство України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_201

⁶ Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (With the dissenting opinion of the Soviet Member), Nuremberg, 30th September and 1st October, 1946, London, HMSO, 1946, pp. 66.

статусу та забезпечення законності рішень. У першу чергу, застосування цих принципів дозволяло заповнити юридичні прогалини, пов'язані із його діяльністю та остаточного аргументувати його правоздатність в частині прийняття рішень. Важливою метою застосування загальних принципів в практиці МВТ була гуманізація кримінальної відповідальності, для недопущення покарання невинних з одного боку, а з іншого гарантування покарання осіб, які були безпосередньо винні у скоєних злочинах.

1. Касинюк О.В. Кримінально-процесуальні питання діяльності міжнародних кримінальних судів. Дис. ... канд.юрид. наук: 12.00.11/ О.В. Касинюк. Х.: 2004. 223 с.
2. Лебедева Н. Как готовился Нюрнбергский процесс. Международная жизнь. 1996. № 8. С. 99-108.
3. Лебедева Н. Неизвестный Нюрнберг. Родина. 1991. №. 6/7. С. 123-128.
4. Полторац А. И. Нюрнбергский процесс и вопрос об ответственности за агрессию. Советское государство и право. 1965. №. 6. С. 58-66.
5. Полянский Н. Н. Международный военный трибунал. Москва: Ин-т права АН СССР, 1946. 48 с.
6. Сенаторова О.В. Принципи Нюрнберзького процесу як основа міжнародної кримінальної юстиції / О.В. Сенаторова. Теорія і практика правознавства. 2011. Вип. 1. URL: http://tlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_-10.pdf
7. Теорія та практика міжнародного кримінального права: підручник. Зелінська Н. А., Андрейченко С. С., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
8. Raimondo F. O. General principles of law in the decisions of international criminal courts and tribunals. F. O. Raimondo. Leiden; Boston: M. Nijhoff Pub., 2008. P. 77-79.
9. Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (With the dissenting opinion of the Soviet Member): Nuremberg, 30th September and 1st October. London: HMSO, 1946. 179 p.
10. Kittichaisaree K. International Criminal Law. New York: Oxford University Press, 2001. 520 p.
11. Boot M. Genocide, Crimes Against Humanity, War Crimes: Nullum Crimen Sine Lege and the Subject Matter Jurisdiction of the International Criminal Court. Intersentia Uitgevers N V, 2002. 708 p.
12. Tomuschat C. The Legacy of Nuremberg. Journal of International Criminal Justice. 2006. Vol. 4. Issue 4. Pp. 830-844
13. Касинюк О.В. Кримінально-процесуальні питання діяльності міжнародних кримінальних судів. Дис. ... канд.юрид. наук: 12.00.11 / О.В. Касинюк. Х.: 2004. 223 с.
14. Полторац А. И. Нюрнбергский процесс и вопрос об ответственности за агрессию. Советское государство и право. 1965. № 6. С. 58-66.
15. Acquaviva G. At the Origins of Crimes Against Humanity. Journal of International Criminal Justice. 2011. № 9 (4). 884p.
16. Wright Q. The Law of the Nuremberg Trial. American journal of International Law. 1947. Vol. 41. № 1. P. 59-67.
17. Cassese A. International Criminal Law. New York: Oxford University Press, 2003. P. 136-137.
18. Устав Международного военного трибунала для суда и наказания главных военных преступников европейских стран оси от 08 августа 1945 г. Законодавство України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_201
19. Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (With the dissenting opinion of the Soviet Member), Nuremberg, 30th September and 1st October, 1946, London, HMSO, 1946, pp. 66-67.
20. Treaty of Versailles the Allied and Associated Powers and Germany, 28 June 1919. URL:https://en.wikisource.org/wiki/Treaty_of_Versailles

Summary

The contribution of the activities of the International Military Tribunal and the International Military Tribunal for the Far East is highly appreciated in the science of international law. The first attempt to create bodies of international criminal justice is the establishment of a special international tribunal that would have jurisdiction to bring to individual criminal responsibility specific persons, namely Wilhelm II Hohenzollern, the German emperor in 1888-1918, as the culprit of the outbreak of the First World War, as well as crimes committed during it, was also provided for in Art. 227 of the Treaty of Versailles. However, this norm was not implemented, and therefore the International Criminal Court (Nuremberg Tribunal) and International

Criminal Court (Tokyo Tribunal) became the first modern international law tribunals, in which such a general principle of law as the principle of individual criminal responsibility was applied, in particular.

The article considers the analysis of the practice of the International Criminal Court, gives examples of the application of three general principles of law, namely «there is no crime and punishment without law» (lat. *Nullum Crimen Nulla Poena Sine Lege*), «there is no criminal responsibility without moral choice» (eng. *There is no Criminal Responsibility without Moral Choice*) and the principle of «personal guilt» (eng. *Personal Culpability*).

The content of the general principle of law “no crime and no punishment without law”, as criminalized by the ICC, is that it is impossible to try Nazi criminals for committing the crime of aggressive war. The application of the principle “no punishment without guilt” is carried out to establish the facts of personal responsibility. The final general principle of law “no criminal responsibility without moral choice” is that a person who followed the orders or instructions of a commander should be held criminally responsible if he had a choice to act differently in the event. Also, the International Criminal Court argued that there was no need to consider the principle “no crime and punishment without law” in the context of proving the fact of the existence of crimes for which individuals were prosecuted before the time of its creation and commencement of operations, citing the sufficiency of enshrining these crimes in the Statute of the International Criminal Court.

The article emphasizes that both bodies – the Nuremberg Tribunal and the Tokyo Tribunal, were created already after the commission of crimes and for their prosecution, as well as the legal grounds for their activity, both material and procedural, were developed. Accordingly, a number of conflicts arose because of this, including those related to the retroactive effect of the law. Therefore, the effective resolution of these conflicts took place through the interpretation of general principles of law when making decisions in the practice of these bodies.

It is concluded that the activities of the International Military Tribunal and the International Military Tribunal for the Far East are highly appreciated in the science of international law, which was the beginning of the formation of international criminal law as a special branch of international law.